nuogrindai, o po ja slūgsantis moreninis priemolis – natūraliu hidroizoliaciniu sluoksniu. Išilgai nuogrindos 50 cm atstumu nuo pamato išgrįstas nuotekų latakas. Juo lietaus vanduo tekėjo į minėtus tvenkinius.

Paberžė manor

In 2010, 13.4 m^2 were surveyed at the site of ditches for household sewer and water supply pipes on the grounds of Paberžė manor (Kėdainiai District) and a 2–12 cm thick cultural layer was unearthed. It contained late 18th-century paving near a fragment of the N foundation (Fig. 1) and a mid-19th-century layer of dumped rubbish with late 18th–19th-century stove tile fragments (Figs. 2–3).

Dalia Karalienė

Telšių dvarvietė

Telšių valstybinis dvaras rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XV a. vidurio. Jo vieta Telšių senamiestyje nėra tiksliai lokalizuota. Telšių istoriją pirmą kartą XX a. pradžioje apžvelgė Telšiuose gimęs ir užaugęs istorikas Mykolas Eustachijus Brenšteinas (Brensztein M. E., Telsze. Szkic historiczny dziejow miasta i starostwa, *Przewodnik naukowy i literacki*, Lwow, 1902, t. 30), kuris savo darbe panaudojo iki jo rašiusių autorių medžiagą, o taip pat ir gausią archyvinę medžiagą. Daugumą šios medžiagos jis gaudavo iš Vilniaus Centrinio archyvo vyriausiojo archyvaro Jano Sprogio (Meilus E., Telšiai XVIII amžiuje, *Telšiai*, V., 1994, p. 55–56). Vėlesnių laikų autoriai (XX a. pabaigoje), rašę apie Telšių istoriją, taip pat pasinaudojo M. E. Brenšteino istorine medžiaga.

M. E. Brenšteinas pažymėjo, jog visas Telšių valsčiaus plotas su vėliau priskirtais keliais kaimais sudarė Telšių seniūniją, priklausiusią karališkam dvarui, o nuo 1569 m., kai karalius Žygimantas Augustas išskyrė dvarus karališkajam stalui – prie karaliaus stalo dvarų. Ši seniūnija nuo seno būdavo nuomojama, o nuo XVI a. pabaigos skiriama iki gyvos galvos nusipelniusiems Žečpospolitos vyrams (Mykolas Eustachijus Brenšteinas, *Telšiai. Miesto ir seniūnijos istorija (vertimas S. Kochanauskaitės 1987 m.)*, ŽMA MA – 324, p. 9).

XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje valstybinis dvaras buvo perkeltas atokiau už miesto (Genys J., Telšių raida iki XVIII a. pabaigos (pagal archeologinius duomenis), *Telšiai*, V., 1994, p. 28–30). Karališkasis dvaras įsikūrė Masčio ežero V pakrantėje, ties Žaliuoju kalnu. Dabartinė vieta – ŽMA sklypas ir teritorija į PR, P bei PV nuo šio sklypo.

Telšiai XVII a. tebebuvo valdovo dvaras su miesteliu, kuris kai kuriuose šaltiniuose kartais vadinamas ir miestu. Juos didysis kunigaikštis duodavo valdyti ar įkeisdavo už pinigus įvairiems asmenims, dažnai valstybės pareigūnams (Baliulis A., Telšiai XVII amžiuje, *Telšiai*, V., 1994, p. 36–38). XVIII a. pradžioje Šiaurės karo metu Telšius užėmė ir 8 metus (1702–1710 m.) čia išbuvo švedai. Tuo laikotarpiu miestas sudegė, jo gyventojus naikino maro epidemija (Tatoris J., *Telšių senamiesčio istorinė apybraiža*, V., 1964, p. 2). Telšių valstybinis dvaras sudegė per gaisrą Šiaurės karo metu XVIII a. pradžioje.

Telšių dvarvietės (XVI a. pabaigos – XVIII a. pradžios) teritorija iki šiol nebuvo tyrinėta ir plačiau žvalgyta. Ji taip pat nėra įtraukta į valstybės saugomų nekilnojamų kultūros vertybių registrą.

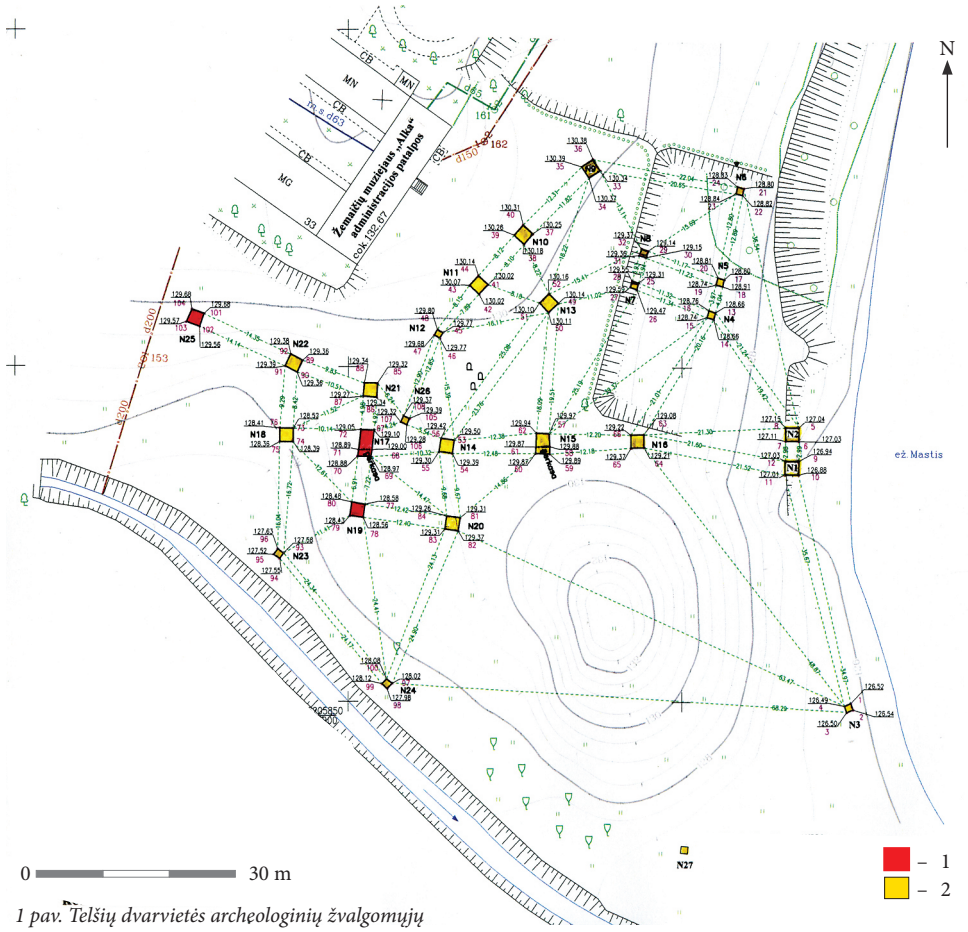

1 pav. Telšių dvarvietės archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2010 m. šurfų ir perkasų situacijos planas: 1 – šurfai, kuriuose aptiktas archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis; 2 – šurfai, kuriuose archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio nerasta. D. Karalienės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the test pits and trenches of the 2010 field evaluation at the Telšiai manor site: 1 – test pits in which an archaeologically valuable cultural layer was discovered; 2 – test pits in which no archaeologically valuable cultural layer was discovered.

1996 m. tvarkant muziejaus sklypą ir teritoriją, greta sklypo žemės paviršiuje atsitiktinai buvo randama XVI a. pabaigos – XVII a. buitinės keramikos ir koklių fragmentų, taip pat po velėna atidengtas stambių lauko akmenų grindinys, kuris preliminariai datuotas XVII a.

2001 m. ŽMA Archeologijos skyrius (D. Karalienė) Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondui parengė projektą dėl Telšių dvarvietės žvalgomųjų archeologinių tyrinėjimų. Pagal šį projektą buvo numatyta dvarvietės teritorijoje šurfais ištyrinėti 100 m^2 plotą. Tačiau projektui nebuvo pritarta, finansavimas negautas ir tyrinėjimai Telšių dvarvietės teritorijoje neįvyko.

2009 m. Telšių rajono savivaldybės užsakymu UAB „Rekreacinė statyba“ parengė

„Apleistų ir užterštų Telšių miesto teritorijų prie Masčio ežero regeneravimo ir tvarkymo projektą (III etapas)“. Projektas finansuojamas iš Europos Sąjungos fondų. Dalis projektuojamos teritorijos (0,67 ha) patenka į kultūros vertybės – Amatų mokyklos (UK 2335) ir Žemaičių muziejaus „Alka“ (UK 4102) vizualinės apsaugos zoną, taip pat į Telšių dvarvietės teritoriją. Pagal projektą 2010 m. pavasarį ir vasarą į R, PR bei P nuo ŽMA administracijos pastato turėjo būti įrengiami pėsčiųjų ir dviračių takai, krantinė su pontonine prieplauka ant Masčio ežero kranto, nedidelė estrada, vaikų žaidimų aikštelė.

Prieš pradedant žemės kasimo darbus ir įrenginėjant Telšių dvarvietės teritorijoje minėtus objektus, jų vietose 2010 m. balandžio 29 – gegužės 24 d. buvo atlikti žvalgomieji tyrinėjimai. Juos užsakė projekto įgyvendinimo rangovas UAB „Ežerūna“.

Žvalgomųjų tyrinėjimų metu iškastas ir ištyrinėtas bendras 89 m^2 žemės plotas. Tyrinėjimų eigoje buvo iškasti 27 šurfai, iš kurių 16 buvo 2x2 m dydžio, 11 šurfų – 1x1 m dydžio (1 pav.). Šurfas 15 tyrinėjimų eigoje buvo išplėstas į 3x2 m dydžio perkasą, šurfas 17 – į 4x2 m dydžio perkasą. Žemės kasimo darbus rankiniu būdu vykdė UAB „Ežerūna“ samdyti darbininkai.

Tyrinėjimų pradžioje projektuojamos aikštelės prieplaukai vietoje ant Masčio ežero kranto (8 m atstumu iki ežero) buvo iškasti ***šurfai 1*** ir ***2***, kurių dydis 2x2 m. Šiuose šurfuose fiksuotas 1,56–1,82 m storio kultūrinis sluoksnis. Kultūrinio sluoksnio viršutinį horizontą sudarė performuojant ir tvarkant ežero pakrantę sustumdyti žemės sluoksniai, o apatiniame horizonte stebėti drėgnoje vietoje natūraliai susiformavę juodos durpingos žemės sluoksniai su organikos priemaišomis. Juose archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ir radinių nerasta.

Analogiška situacija stebėta 1x1 m dydžio ***šurfe 3***, iškastame projektuojamo pėsčiųjų ir dviračių tako ruože tarp prieplaukos ir bevardžio upelio Masčio ežero pakrantėje. Šiame šurfe kultūrinio sluoksnio storis siekė 1,27 m. Viršutinę jo dalį sudarė sustumdyti žemės sluoksniai, o apatinę – natūraliai drėgnoje aplinkoje susiformavę žemės sluoksniai. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių ir šiame šurfe neaptikta.

Projektuojamos estrados scenos vietoje buvo iškasti ***šurfai 4–5***, kurių dydis 1x1 m. Šiuose šurfuose kultūrinio sluoksnio storis svyravo nuo 30 iki 48 cm. Kultūrinį sluoksnį šurfuose 4–5 sudarė maišytos šviesesnės ir tamsesnės rusvos žemės sluoksniai. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių šurfuose 4–5 neaptikta.

Numatomų pastatyti suoliukų žiūrovams vietoje (netoli scenos) buvo iškasti ***šurfai 7–8.*** Šiuose šurfuose tyrinėtas 42–60 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė maišytos pilkai rusvos ir tamsiai pilkos žemės sluoksniai. Šie sluoksniai, kaip ir sluoksniai, stebėti šurfuose 4–5, galėjo susiformuoti terasų šalia ŽMA įrengimo metu, kai buvo stumdomos žemės ir performuojamas vietovės reljefas. Šurfuose 7–8 pasitaikė XX a. datuojamų radinių. Ypač jų gausu buvo šurfe 8, kur aptikta XX a. pirmosios pusės butelių duženų, keramikos šukių, metalo gabalų ir vielos, plytgalių, sutrūnijusio medžio gabalų. Iš įdomesnių radinių paminėtina šiame šurfe 10 cm gylyje (po velėna) rasta titnago nuoskala be retušo žymių. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio abiejuose šurfuose irgi neaptikta.

Pagal projektą numatomo nutiesti pėsčiųjų–dviračių tako, nusitęsiančio palei ŽMA

2 pav. Telšių dvarvietės archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų vieta iš ŠV. D. Karalienės nuotr.

Fig. 2. The Telšiai manor field evaluation site as seen from the NW.

sklypo PR dalį, vietoje buvo iškasti ***šurfai 6*** ir ***9–12.*** Šurfai 6 ir 12 buvo 1x1 m dydžio, o šurfai 9–11 – 2x2 m dydžio. Šiuose šurfuose tyrinėtas nuo 15 iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė permaišytos pilkos ir tamsesnės pilkos žemės sluoksniai (dirvožemis). Šurfe 10 didžioji dalis kultūrinio sluoksnio buvo suardyta iškasant tranšėją drenažo sistemai, kurios vamzdis buvo aptiktas 87 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Drenažo vamzdis šurfe 10 tęsėsi ŠV–PR kryptimi. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ir radinių šurfuose 6 ir 9–12 neaptikta.

Šurfas 13 buvo iškastas pievelėje, priešais ŽMA administracijos pastatą, už 8,22 m į PR nuo šurfo 10. Šurfe 13 tyrinėtas 27–32 cm storio kultūrinis sluoksnis – pilka permaišyta žemė su gelsvo smėlio priemaišomis, peraugusi šaknimis (dirvožemis). Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar radinių šurfe 13 neaptikta.

Pagal pirminį projekto variantą numatomo kelio į prieplauką vietoje buvo iškasti įvairių dydžių šurfai: 14, 15, 16, 17, 18 (2 pav.).

Šurfas 14 iškastas būsimo pėsčiųjų tako ir kelio į prieplauką sankryžoje. Po viršutiniu velėniniu sluoksniu iki 38–60 cm gylio, matuojant nuo žemės paviršiaus, atsidengė tamsiai pilka, vietomis su smulkiomis smėlio dėmelėmis maišyta žemė, kurioje pastebėta keletas pavienių natūralių lauko akmenų, keli gyvulių kaulų fragmentai. Šiame žemės sluoksnyje buvo rastos dvi nedidelės XVII a. molinių puodų šukės: sienelės fragmentas ir priedugnio fragmentas. Sumaišytoje žemėje, be minėtųjų akmenų, dar rasta fajansinės lėkštės ir porcelianinio indo šukių iš XX a. II pusės laikotarpio. Po minėtąja žeme iki įžemio –

rusvo molio, iki 0,85–1,15 m, o PV šurfo kampe – iki 1,25 m gylio atidengtas pilkšvai rusvos žemės sluoksnis, kuriame pastebėta smulkių pavienių raudonų plytgalių ir tik vienas nedidelis degėsis.

Pradėjus žvalgomuosius tyrinėjimus, buvo atmatuotas 2x2 m dydžio šurfas, kuris buvo išplėstas, ir iškasta iki 3 m (Š–P)x2 m (V–R) dydžio ***perkasa 15*** žvyruoto pėsčiųjų tako vietoje. Po viršutiniais 10–24 cm storio žvyro, smėlio užpylimais perkasos Š dalyje atsidengė pilkai rusva žemė, kurioje buvo molio ir smulkių akmenėlių priemaišų. Perkasos vidurinėje dalyje minėtąją žemę keitė tamsiai pilka žemė, kurios storis siekė 24–36 cm. Sumaišytame kultūriniame sluoksnyje 43 cm gylyje, matuojant nuo žemės paviršiaus, rastos 2 aprūdijusios fabrikinės vinys ir 3 puodų šukės, datuojamos XVII a. Keli gyvulių kaulų fragmentai bei stambaus naminio gyvulio ragas buvo pastebėti 50–55 cm gylyje. Sumaišytame kultūriniame sluoksnyje rastos 3 fajanso lėkštės šukės iš XX a. II pusės laikotarpio. Po minėtais žemių sluoksniais 45–55 cm gylyje pasirodė įžemis – rusvas molis. Šiame šurfe rastos tik nežymios senojo kultūrinio sluoksnio liekanos, nes minėtas sluoksnis buvo suardytas XX a. II pusėje.

2x2 m dydžio ***šurfas 16*** iškastas projektuojamo kelio į prieplauką vietoje. Nuo žemės paviršiaus iki 34–37 cm gylio tęsėsi molingos rusvos, maišytos, su žvyro priemaišomis žemės sluoksnis, po kuriuo buvo pasiektas įžemis – rusvas molis. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio bei radinių šurfe nerasta.

Pagal pirminį projekto variantą numatomo kelio vietoje iškastas 2x2 m dydžio šurfas 17. Tačiau visame šurfo plote po viršutiniu velėniniu sluoksniu atidengus akmenų klojinį, šurfas buvo išplėstas į 4 m (Š–P)x2 m (V–R) dydžio ***perkasą 17***. Nelabai tvarkingas smulkesnių akmenų klojinys perkasoje buvo atidengtas po velėna, 5–15 cm gylyje (3 pav.). Akmenys skaldyti, dauguma pajuodavę, apdegę, kai kurie trupantys. Akmenys įvairaus dydžio: 13,5x14,6x6,5; 14,5x14x9; 14x11,5x6,3; 11x7,4x5,4; 9,2x8,5x3; 7,5x5x4,6; 6x4,5x4,4 cm. Vietomis akmenų tarpuose degėsingoje žemėje buvo nedidelių raudonų plytgalių. Minėtas smulkių akmenų klojinys rastas visame plote, tačiau šis sluoksnis žemėjo į Š pusę, atsidengdamas po pilka žeme 32–38 cm gylyje. Šioje žemėje buvo smėlio priemaišų, randama pavienių nedidelių raudonų plytgalių gabalėlių bei išmaišytų smulkių pavienių skaldytų akmenų. Pačiame perkasos Š gale rastas akmenų klojinys buvo fragmentiškas, neryškus, nuardytas. Tyrinėjimų eigoje dalis atidengto akmenų klojinio – 2x2 m dydžio plotas – buvo nebeardomas, paliekamas ir išsaugotas, o gilinama tik perkasos Š dalis. Tiek virš akmenų išklojimo, tiek ir degėsingoje žemėje, gilinant ir nuimant šio klojinio skaldytus akmenis, 27–38 cm gylyje rasta keramikos: molinių indų

3 pav. Akmenų klojinys perkasoje 17 iš Š. D. Karalienės nuotr.
Fig. 3. The stone paving in trench 17, as seen from the N.

šukių, vazoninių koklių šukių, datuojamų XVI a. pabaiga – XVII a. laikotarpiu. Po akmenų išklojimu tamsiai pilkos žemės sluoksnyje 47–66 cm gylyje buvo rasta keletas gyvulių kaulų ir nemažai molinių indų šukių bei vazoninių koklių šukių. Be to, žemėje buvo aptinkama pavienių smulkių degėsių ir išmaišytų smulkių skaldytų akmenų.

Žemutinė kultūrinio sluoksnio dalis yra tamsiai pilka žemė, atsidengusi 68–76 cm gylyje ir nusitęsusi iki nejudintos žemės – rusvo molio. Šioje žemėje nerasta jokių radinių, nei statybinių liekanų, pastebėta tik pavienių smulkių degėsių. Perkasoje 17 buvo rastas archeologiškai vertingas 85–96 cm storio kultūrinis sluoksnis su XVI a. pabaigos – XVII a. radiniais. Pagal pirminį projektą būsimo kelio vietoje iškastas 2x2 m dydžio ***šurfas 18***. Tyrinėjamame šurfo plote po velėna tęsėsi archeologiškai nevertingi sluoksniai: pilkos žemės, permaišytos su keliais įvairaus dydžio natūraliais akmenimis bei nedideliais raudonais plytgaliais, ir tamsiai pilka žemė. Minėti žemės sluoksniai dengėsi iki 64–90 cm gylio, matuojant nuo žemės paviršiaus. Pastebėta įvairių atliekų: aprūdijusios skardos, tarybinio laikotarpio butelio kamštis ir kelios aprūdijusios fabrikinės vinys. Po minėtais žemių sluoksniais atsidengė pilkšvai rusva priemolio žemė, kurioje 1,07 m gylyje rastas vienintelis radinys – puodo dugnelio fragmentas, datuojamas XVII a. pabaiga. Šios žemės – kultūrinio sluoksnio – storis siekė 26–32 cm. Po juo dalyje šurfo iki įžemio – rusvo molio dar dengėsi plonas (6–14 cm storio) tamsesnės pilkos žemės sluoksnelis – lyg buvusio dumblo liekanos.

Pagal pirminį projekto variantą 2x2 m dydžio ***šurfas 19*** iškastas projektuojamos vaikų žaidimų aikštelės vietoje. Po viršutiniu velėniniu žemės sluoksniu dengėsi tamsiai pilka žemė, kurios storis siekė 38–46 cm. Šurfo ŠR kampe po velėniniu sluoksniu, tamsiai pilkoje žemėje, 11–13 cm gylyje atsidengė 1,12 m (V–R)x1 m (Š–P) dydžio grindinio fragmentas. Virš grindinio 15 cm gylyje buvo rasta viena šukė – neglazūruoto puodo sienelės fragmentas, datuojamas XVII a. Skutant tamsią žemę virš grindinio pastebėta smulkių raudonų plytgaliukų, išmaišytų pavienių skaldytų pajuodavusių akmenų. Šių akmenų dydis: 12x11x7; 6x11x5; 6x11x5; 6x10x3; 6,5x5,5x7; 9x6x6; 6,5x5,5x7 cm. Rastojo grindinio fragmento akmenys natūralūs, neskaldyti, daugiau vidutinio dydžio, nepajuodavę, kloti ant tamsiai pilkos žemės pagrindo. Minėtas akmenų grindinio fragmentas tyrinėjimų metu buvo paliktas ir nebeardomas, o gilinamas tik likęs šurfo plotas. Šurfo PV kampe tamsiai pilkoje permaišytoje žemėje 25 cm gylyje buvo pastebėta skylėtų plytų duženų, 54 cm gylyje rasta pavienių išmaišytų smulkių skaldytų pajuodavusių akmenų ir vienas čerpės fragmentas, datuojamas XX a. II puse.

Rusva molinga žemė, kurioje jokių radinių nerasta, pasirodė 48–50 cm gylyje, matuojant nuo žemės paviršiaus, išskyrus šurfo PV dalį, kurioje 50–65 cm gylyje pradėjo dengtis juoda žemė. Minėtoje šurfo vietoje, jo PV kampe fiksuota žemyn siaurėjanti ūkinė duobė, kurioje iki 1,42 m gylio juodoje ypač degėsingoje žemėje buvo randama nemažai molinių indų šukių, vazoninių koklių duženų, datuojamų XVI a. pabaiga – XVII a. Kai kurie vazoninių koklių fragmentai buvo kiek glazūruoti – su vietomis užlieta žalia glazūra. Tarp buitinės keramikos šukių: dubenėlių, puodų ir puodynių fragmentų rasta molinės keptuvės žuviai kepti kojelė bei molinės žvakidės dugnelis. Be to, degėsingoje žemėje buvo randa-

ma pavienių apdegusių ir pajuodavusių skaldytų smulkių akmenų, nedidelių raudonų plytgalių. Rasta tik keletas plytgalių fragmentų, kurie buvo pusės plytos dydžio.

Likusiame šurfo plote atidengtą rusvą molingą be jokių radinių žemę, kurios sluoksnio storis siekė 12–18 cm ir 60–62 cm (šurfo R dalyje), keitė pilkos žemės sluoksnis. Šioje žemėje pastebėta tik pavienių natūralių smulkių bei kiek stambesnių akmenėlių. Jokių radinių joje nerasta. Minėtoji žemė dengėsi iki 1,3–1,55 m gylio, iki įžemio – rusvo molio. Šiame šurfe buvo rastas archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis, kurio storis siekė 1,4 m. Viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis buvo apardyta, matyt, jau XX a.

2x2 m dydžio ***šurfas 20*** iškastas pagal pirminį projektą pėsčiųjų tako vietoje. Šurfo P dalyje iki 20–40 cm gylio, o Š dalyje iki 48–64 cm gylio, matuojant nuo žemės paviršiaus, fiksuoti gelsvo smėlio su pilkos žemės priemaišomis ir pilkos maišytos žemių sluoksniai. Minėtų žemių sluoksniuose rasta nemažai statybinių atliekų: cemento gabalų, raudonų plytų duženų, sudegusios keramikos gabalėlių bei mašinos detalė. Po šiais žemių sluoksniais atsidengė juodos degėsingos žemės sluoksnis, kuris buvo 20–42 cm storio. Juodos žemės sluoksnis storėjo ir žemėjo į Š pusę. Šioje žemėje buvo rasta keletas pajuodavusių gyvulių kaulų, nemažai raudonų plytgalių, pavienių kalkių tinko skiedinio gabalėlių, smarkiai sudegusios keramikos gabalų. Dvi puodų šukės – viršaus pakraštėlis ir sienelės fragmentas, datuoti XVII a., buvo rasti 80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Pastebėtos kelios nedidelės plokštinio koklio kaklelio šukės. Minėtoje žemėje 87 cm gylyje buvo rasta molinio glazūruoto indo šukių, datuojamų XIX a. pab. – XX a. pr. laikotarpiu. Po juoda žeme 40–98 cm gylyje pasirodė rusvas molis – įžemis. Tyrinėto šurfo vietoje rastas senasis kultūrinis sluoksnis, kuris sumaišytas, apardytas vėlyvuoju laikotarpiu – XIX a. pabaiga – XX a.

Palei bevardį upelį projektuoto pėsčiųjų–dviračių tako vietoje buvo iškasti šurfai 23–24, kurių dydis 1x1 m. Vėliau pakeitus projektą, šio tako ruožo palei upelį buvo atsisakyta, todėl daugiau šurfų jo vietoje nekasta. ***Šurfas 23*** iškastas už 16,04 m į P nuo šurfo 18. Šiame šurfe tyrinėtas iki 1,4 m storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė 3 pagrindinės dalys: tamsiai pilkos maišytos žemės sluoksnis, pilkos žemės su gausiomis gelsvo smėlio priemaišomis sluoksnis ir rusvos durpingos žemės sluoksnis. Tyrinėjant tamsiai pilkos maišytos žemės sluoksnį, 37 cm gylyje nuo žemės paviršiaus rasta cilindro formos mašinos detalė. Be XX a. antros pusės šiukšlių, šurfe 23 daugiau nieko nerasta. Šiame šurfe fiksuotas kultūrinis sluoksnis archeologinės vertės neturi.

Šurfas 24 buvo iškastas už 24,17 m į PR nuo šurfo 23. Šiame šurfe fiksuotas 1,4–1,45 m storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė pilka maišyta žemė (dirvožemis), rusvas molis su pilkos žemės priemaišomis (suverstas ar supiltas) ir šurfo dugne esanti juoda durpinga žemė, greičiausiai drėgnoje vietoje susiformavusi natūraliai. Archeologinė šių sluoksnių vertė menka, tačiau rusvo molio su pilkos žemės priemaišomis sluoksnyje, 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus buvo rasta archeologiškai vertingų radinių – XVII–XIX a. datuojamų puodų pakraštėlių fragmentų, puodų sienelių šukių ir dugnelio dalis. Šie radiniai į rusvo molio sluoksnį galėjo patekti atsitiktinai iš kitos dvarvietės vietos, tvarkant bevardžio upelio krantus.

Šurfai 21–22 ir 25–26 iškasti kelio į prieplauką vietoje, po to, kai buvo pakoreguotas pirminis projektas ir šis kelias pastumtas į Š bei sutapatintas su esamu žvyruotu keliuku. Šurfai 21–22 ir 25 buvo 2x2 m dydžio, o šurfas 26 – 1x1 m dydžio.

Šurfe 21 tyrinėtas nuo 53 iki 75 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurio pagrindinę dalį sudarė vienas tamsiai pilkos permaišytos žemės sluoksnis (dirvožemis). Šio sluoksnio žemėje pasitaikė plytgalių, lauko akmenų, taip pat aptikta geležinė kaltinė vinis, keletas gyvulių kaulų ir 4 mažai informatyvios puodų sienelių šukės, datuojamos XVII a. Šurfe tyrinėto tamsiai pilkos žemės sluoksnio archeologinė vertė menka, tačiau jame pasitaikė radinių, turinčių archeologinę vertę – buitinės keramikos šukių. Minėtas tamsiai pilkos žemės sluoksnis galėjo atsirasti, kai statant muziejaus administracijos pastatą buvo performuojamas reljefas.

Šurfas 22 taip pat iškastas pakoreguoto kelio į prieplauką vietoje, už 10,5 m į ŠV nuo šurfo 21. Kasant šurfą 22 buvo pataikyta į muziejaus drenažo tranšėjos vietą – 2 drenažo vamzdžiai atsidengė 67–80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Šurfe drenažo vamzdžiai tęsėsi ŠR–PV kryptimi. Drenažo tranšėjos nesuardytoje šurfo ŠV dalyje kultūrinio sluoksnio storis siekė 1–1,05 m. Kultūrinį sluoksnį šurfo ŠV dalyje sudarė 3 pagrindiniai žemės sluoksniai – tamsiai pilkos maišytos (susidaręs tranšėjos iškasimo metu), pilkos molingos žemės ir juodos žemės (tikėtina buvusio dirvožemio). Tiek šiuose sluoksniuose, tiek tranšėjos perkasimo vietoje tyrinėjimų metu buvo rasta XVI a. pabaiga – XVIII a. pradžia datuojamų puodų pakraštėlių ir sienelių fragmentų, taip pat įvairių XX a. datuojamų radinių, iš kurių paminėtina šautuvo šovinio gilzė, rasta 34 cm gylyje, ir tarybinė 1982 m. 20 kapeikų nominalo moneta, rasta 70 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Šurfe 22 stebėti žemės sluoksniai didesnės archeologinės vertės neturi, tačiau juose pasitaikė archeologiškai vertingų radinių – XVI a. pabaigos – XVIII a. pradžios keramikos.

Šurfas 25 iškastas pakoreguoto kelio į prieplauką vietoje, 14,35 m į ŠV nuo šurfo 22. Šurfe 25 fiksuotas 1,16–1,32 m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutinį 60–77 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontą sudarė menkos archeologinės vertės supiltiniai permaišytos pilkos žemės ir smėlio su molio ir pilkos žemės priemaišomis sluoksniai. Juose rasta keletas mažai informatyvių nedidelių puodų sienelių šukių ir vazoninio koklio briaunelė. Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas šurfe 25 yra archeologiškai vertingas, 48–70 cm storio, tyrinėtas 60–130 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Jį sudarė 3 pagrindinės dalys: tamsiai pilkos degėsingos žemės sluoksnis, smėlio su rusvo molio ir pilkos žemės priemaišomis sluoksnis bei juodos durpingos žemės sluoksnis. Tyrinėjant tamsiai pilkos degėsingos žemės sluoksnį, 76–80 cm gylyje nuo žemės paviršiaus šurfo centrinėje dalyje atidengtas iš vidutinio dydžio lauko akmenų sumesto klojinio fragmentas. Klojinio fragmento akmenys buvo 9x10x11; 10x12x17; 10x12x17 cm ir panašaus dydžio, kai kurie pajuodę, skaldyti ir trupantys. Šis lauko akmenų klojinio fragmentas datuojamas XVII a. Tyrinėjant šurfo 25 apatinį kultūrinio sluoksnio horizontą tarp klojinio akmenų ir po jais aptikta XVI a. pabaiga – XVII a. datuojamos buitinės keramikos šukių, XVII a. datuojamų plokštinių koklių mažų fragmentų, žaliai glazūruoto karnizinio koklio dalis bei nedidelis medienos gabalas su kirtimo žymėmis. Tyrinėjant šurfą

25, buvo atrastas archeologiškai vertingas XVI a. pabaiga – XVII a. datuojamas kultūrinis sluoksnis ir radiniai.

Šurfui 26 vieta matuota pakoreguoto kelio į prieplauką vietoje, už 5,54 m į ŠV nuo šurfo 14. Šiame šurfe tyrinėtas 96–98 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė pilka permaišyta žemė. Joje buvo plytgaliukų, pasitaikė vienas kitas akmenėlis. Tyrinėjant pilkos permaišytos žemės sluoksnį, aptikta geležinė sagtelė, fabrikinės gamybos plytelė, keletas mažai informatyvių smulkių buitinės keramikos šukių ir nenustatytos paskirties cilindro formos molinio dirbinio fragmentas. Archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ir radinių šurfe 26 neaptikta.

Šurfas 27 buvo iškastas projektuojamo paplūdimio vietoje, už 8 m į PR nuo supiltinio kalnelio (su apžvalgos aikštele) PR papėdės. Šurfo 27 dydis 1x1 m. Šurfe 27 fiksuotas 56–60 cm storio kultūrinis sluoksnis, sudarytas iš 3 pagrindinių dalių – šviesiai pilkos labai maišytos žemės sluoksnio, tamsiai pilkos durpingos žemės sluoksnio ir šurfo dugne esančio pilkos žemės sluoksnio. Visi šie minėti sluoksniai archeologiškai nevertingi, archeologiškai vertingų radinių šurfe 27 taip pat nerasta.

Atlikus archeologinius žvalgomuosius tyrinėjimus nustatyta, jog archeologiškai vertingi kultūriniai sluoksniai buvo rasti perkasoje 17 ir šurfuose 19 ir 25. Šių sluoksnių kultūrinis palikimas datuojamas XVI a. pabaiga – XVII a. laikotarpiu. Visa rastoji daiktinė archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų medžiaga datuojama XVI a. pabaiga – XX a. laikotarpiu. Pagal archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų rezultatus buvo pasiūlyta teritoriją, esančią tarp projektuojamo kelio į prieplauką, bevardžio upelio ir esamo supiltinio (suformuoto 1996 m.) kalno, kurioje buvo rasti archeologiškai vertingi kultūriniai sluoksniai (perkasa 17, šurfas 19), palikti saugomą ir joje nevykdyti jokių statybos darbų. Minėtoje teritorijoje ateityje reikia atlikti išsamius archeologinius tyrimus. Be to, atsižvelgiant į žvalgomųjų tyrinėjimų rezultatus, buvo pasiūlyta vykdant kelio statybos darbus projektuojamo kelio į prieplauką atkarpoje (šurfai 14, 15, 21, 22, 25, 26) naudoti tik žemių užpylimus, o esant būtinybei, dalyvaujant ir žvalgant archeologui, nukasti viršutinį žemės sluoksnį ne giliau nei 20 cm.

Telšių dvarvietės archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų radiniai saugomi ŽMA.

The Telšiai manor site

Telšiai state manor is mentioned in written sources from the mid-15th century. In the late 16th – early 17th century it was moved to the W shore of Lake Mastis near Green (Žaliasis) Hill (now the ŽMA plot and the area to the SE, S, and SW of this plot). After the landscaping work on the shore of Lake Mastis began in 2010, 27 test pits (a total of 89 m^2) (Figs. 1–2) were excavated in this area and archaeologically valuable cultural layers was found in trench 17 (Fig. 3) and test pits 19 and 25. The cultural heritage from these layers dates to the late 16th–17th centuries.

Darius Kontrimas, Bronius Dakanis

Tyrimai Kleboniškių senovės gyvenvietėje

Kleboniškių kaimas yra Daugyvenės upės slėnyje. Kaimas pradėtas kurti XVI a. viduryje, po 1554–1555 m. Šeduvos krašte vykdytos valakų reformos. Jos metu Šeduvos klebonui